26. ROČNÍK LETNÍ FILOSOFICKÉ ŠKOLY A JUBILEUM KARLA FLOSSE

1.–10. července 2016 se konala již 26. *Letní filosofická škola* (LFŠ). Ta poskytuje prostor a čas pro neformální setkání studentů, pedagogů, vědců, kulturních pracovníků a všech zájemců o filosofii a demokratickou kulturu. Vytváří sdílený, pluralitní (ve všech významech slova) a přátelský prostor setkání, přednášek a dialogů, který se snaží rozvíjet filosofický, vědecký, náboženský a obecně kulturně-společenský diskurs.

LFŠ se zrodila z ducha olomouckých, uherskobrodských a brněnských bytových seminářů 70. a 80. let, které posléze od roku 1986 probíhaly na Sázavě v domě Karla Flosse. Navázala ovšem i na odkaz habáňovských *Akademických týdnů* a *Ekumenického semináře v Jirchářích*. Vliv sehrála i *Komeniologická kolokvia*, pořádaná v Uherském Brodě Pavlem Flossem. Zde bychom měli – v souvislosti s ideou kultivace různých perspektiv – zmínit též pozdější *Olomoucké filosofické týdny* (*Hebdomades philosophicae Olomucenses*) a aktivity *Rotundy*, která se v Olomouci pokoušela odhalovat v mezifakultním dialogu smysl ideje univerzity.

Roku 1991 poprvé pořádá Karel Floss s manželkou Irenou ve svém domku a na své zahradě první veřejnou *Letní filosofickou školu*, která přesahuje úzký kroužek zájemců skrytých před státní mocí, a otevírá se širší komunitě studentů, vyučujících a zájemců o myšlení a vědění. Inspirativní forma prvních LFŠ připomínala svým formátem, spíše než konferenci, několikadenní předávání moudrosti – příznačně – v zahradě i v lese (např. s L. Hejdánkem či J. Trojanem). Roku 1993 se zázemí LFŠ stěhuje na okraj města Sázava do areálu přiléhajícímu k dětskému domovu, jehož součástí je rozlehlý zanedbaný pozemek bývalého hřbitova a odsvěcený kostel sv. Martina. Karel Floss posléze zakládá ekologickou a vzdělávací nadaci *Prokopios* (s odkazem na poutníka a prvního sázavského opata sv. Prokopa), a kráčeje ve stopách „muže, činícího v práci pokrok" přibývá k zušlechtěnému areálu nově postavená budova, kterou věnuje městu.

Zde si nemohu odpustit osobní noticku: Ačkoli jsem LFŠ na Sázavě zažil až v posledních ročnících její realizace, do paměti se mi vrylo množství zážitků a hovorů, které pro mě – jako pro mnohé přede mnou a snad i po mně – představovaly fascinující, osobní a angažované uvedení do filosofie v neopakovatelném panoramatu stoletých lip, obrostlých břečťanem, skýtajícím stín půlkruhu posluchačů na židlích či v trávě, kteří obklopovali živě gestikulujícího přednášejícího. Scénu dokreslovalo pozadí tvořené ostružinami, náhrobky a decentně opravenou barokní márnicí. LFŠ se stala jakousi permanentní agorou. Benediktinské heslo *„Ora et labora"* v sobě na Sázavě integrovalo dopolední práci pro nadaci či obec a odpolední přednášky, večery pak vyplňoval kulturní program, fotbal, posezení v podklášterní hospodě či ve zmíněné márnici (jejíž útroby sloužily k veselení u ohniště za hvězdných nocí).

Na základě dlouhodobé spolupráce s německou nadací *Weltethos*, založenou významnou postavou mezináboženského dialogu, teologem Hansem Küngem, změnila roku 1998 sázavská nadace status a název na Světový étos – Centrum Prokopios a k jejímu smyslu tak přibylo úsilí o mezikulturní a mezináboženský dialog, který je v globalizovaném věku důležitější než kdy dříve. Během let přijely na Sázavu desítky českých a slovenských filosofů, sociologů, teologů, religionistů, historiků, fyziků, biologů, matematiků a dalších vědců, ale i politiků. Zorganizovalo se několik mezinárodních konferencí k ontologii a teologii. Struktura LFŠ časem krystalizovala ve specifické, avšak nadčasové náměty jednotlivých ročníků či dnů, a to v tematizaci kulturních, ekonomických a civilizačních proměn, nábo-

ženského a mezikulturního dialogu, role, povahy a rozvoje exaktních věd nebo podstaty a funkce umění. Toto rozkročení je zřetelné zvláště v posledních letech, kdy LFŠ tvoří bloky: filosofie a historie; věda a její reflexe; politické a sociální myšlení; religionistika a kulturní antropologie; často s přihlédnutím k nepřehlédnutelným výročím.

Z asi 200 přednášejících jmenujme za všechny biologa Z. Neubauera, fyzika R. G. Barantseva, informatika I. M. Havla, matematika P. Vopěnku, religionistu I. O. Štampacha, teologa N. Greinachera a filosofy P. Dvořáka, I. Blechu, K. a P. Flossovi, L. Hejdánka, B. Horynu, I. Chvatíka, L. a F. Karfíkovi, Z. Kratochvíla, J. Letze, M. Ransdorfa, J. Sokola, S. Sousedíka či K. Trlifajovou. Prostor však dostávali také generace nastupující, studenti a doktorandi, přičemž je třeba zmínit úzké sepětí LFŠ s katedrou filosofie v Olomouci – ze současných pedagogů zmiňme např. M. Jabůrka, T. Nejeschlebu, M. Petrů, či F. Tvrdého. Podrobný seznam témat i vystupujících nalezne čtenář na webu LFŠ.

Pravidelnou součástí sázavské LFŠ byly v letech 2001–2011 také *Meditace o základech vědy*, jež započaly roku 2001 v diskuzi nad právě vydanou stejnojmennou knihou P. Vopěnky a které daly na deset let směr v diskuzích nad vztahy vědy, filosofie a lidského bytí. K dalším ústředním postavám těchto meditací patřili především Z. Neubauer a J. Fiala. Vedle Meditací je ještě třeba zmínit s LFŠ paralelně konanou Malířskou školu vidění, kterou založil malíř Radoslav Kutra a dodnes ji organizují jeho žačky ze skupiny Experiment 2. Malířské letní setkání, jež nalezlo své zázemí v sázavském klášteře a u nedalekého jezu, si klade za cíl *„přispívat k rozvoji vizuální kultury a všeobecného* vzdělání*“*. Ideu malířské školy nejlépe ilustruje výrok jejího zakladatele: *„Škola vidění usiluje o to, aby se všichni lidé učili vidět a malovat. Někdo to může považovat za utopii, ale podobná utopie se již uskutečnila – vždyť všichni už umíme číst a psát.“* Existence malířské školy vedle školy filosofické není náhodná, souvisí s celkovou snahou o integraci dílčích zájmů a oborů a humanizaci sfér života, o autentické uplatnění lidské tvořivosti.

LFŠ však musela s rokem 2011 opustit malebné posázavské prostory spoluvybudované Karlem Flossem a jeho žáky. Protože každoroční účastníci, vystupující, a vlastně i spoluorganizátoři setkání nechtěli o LFŠ přijít, rozhodli se, pod záštitou a s pomocí Karlova bratra Pavla, pokračovat v tradici. Následující 22. ročník se tak poprvé konal v prostorách fary v Dubu nad Moravou, které laskavě poskytl místní farář a umožnil pokračování školy. V roce 2015 pak došlo k založení zapsaného spolku *Letní filosofická škola „za účelem rozvíjení filosofického, mezioborového a mezikulturního dialogu“* (zakládající členové: O. Bureš, B. Cvek, A. Dvořák, J. Michalík, E. Stehura, K. Šebela). Dnes tvoří spolek LFŠ více než deset členů – včetně Karla, Ireny a Pavla Flossových – a další dobří lidé pomáhají v organizaci každoročního setkání. Spolu se vznikem spolku vznikly nové webové stránky a byl založen transparentní účet. Ačkoli organizátoři utváří LFŠ na dobrovolné bázi se snahou o minimální náklady (a vzdáleni veřejný prostor devastujícímu na zisk a efektivitu orientovanému myšlení), nevyhnou se nutnosti finančních prostředků na pronájem prostor a další nezbytnosti. Zde je třeba zdůraznit, že po celou dobu konání LFŠ vystupují přednášející bez nároku na honorář a často váží dalekou cestu, za což jim patří srdečný dík.

Původní duch LFŠ žije i v nových podmínkách: společně vytváříme otevřený, demokratický, tolerantní a pluralitní prostor, kde během dnů či týdnů blízkého mezilidského kontaktu dochází ke kultivaci všech účastníků – mottem zůstává Platónova výzva v jeho VII. listu k filosofickému soubytí (*συνουσία*) a soužití (*συζῆν*). Posledních pět ročníků rámovala tato témata: Univerzalismus: *univerzita, universum, univerzalita* (2016); *Evoluce, revoluce, reformace* (2015); *Idea řádu v minulosti a současnosti* (2014); *Vize budoucnosti a odpovědnost za ni* (2013); *Nové počátky* (2012).

V roce 2015 napsal Karel Floss ve svém *Ohlédnutí za čtvrtstoletím Letní filosofické školy*: *„Latinské iubilum vyjadřuje jásání, přičemž pro mě osobně je nejsilnějším popudem k radosti skutečnost, že nejde jen o jásot nad minulostí, nýbrž také nadějné otvírání tvůrčí budoucnosti."*

Jubilujícím se letos stal také právě autor těchto řádků: zakladatel LFŠ oslavil v červenci 2016 devadesátiny. Docent Karel Floss vyrůstal v Olomouci, po studiích filologie a filosofie v Brně a Olomouci se sblížil s dominikánem M. Habáněm, následně – po vstupu do dominikánského řádu byl internován a prožil několik let u PTP. Sblížil se také s J. L. Fischerem, u něhož obhájil roku 1969 disertaci *Čas, dějinnost a Aurelius Augustinus*. Tyto dvě tolik rozdílné osobnosti nezmiňuji náhodou, oba zanechali silnou stopu a určili další životní směřování Karla Flosse a působili i na jeho zájem o antickou a středověkou filosofii, metafyziku, triadistiku, ekumenismus a o zápas o podobu současného křesťanství. V 60. letech se K. Floss účastnil ekumenických seminářů v Jirchářích a v 70. letech začal s bratrem Pavlem organizovat „podzemní" bytové semináře v Olomouci, a to jako jisté pokračování Habáňovy a Večerkovy novotomistické podzemní univerzity (v letech 1958–1960) a semináře s J. L. Fischerem (1971). Po roce 1989 spoluobnovoval katedru filosofie na Univerzitě Palackého. V devadesátých letech vedle své bohaté činnosti pedagogické, organizační, vědecké, autorské a překladatelské zastával též pozici senátora (1996–1998). Zde je na místě upozornit, že filosof pronesl v listopadu 2016 na své alma mater výroční přednášku k poctě J. L. Fischera s názvem *Úděl filosofa* v *magické Olomouci,* a byl oceněn medailí Univerzity Palackého v Olomouci.

Vraťme se však do léta 2016: úvodní den poslední LFŠ nemohl nevzdat hold osobnosti a dílu zakladatele LFŠ. Obsáhlé úvodní slovo Pavla Flosse představilo zásadní životní momenty jeho bratra a pokračovalo osobitým uvedením do tématu univerzalismu. Velká pozornost – zvláště po omluvené absenci Erwina Schadela (1946–2016) a jeho příspěvku o trinitarismu v pojetí Karla Flosse – se soustředila k dílu oslavence ve vztahu ke společnosti a politice, neboť jeho filosoficko-teologická aktivita, slovy přednášejícího J. Černého, *„je nesena přesvědčením, že krajní levicovost je shodná s kristovstvím"*. Kromě oslavných zdravic (K. Šebela, J. Brdíčko, M. Vaškových) dále přednesli své příspěvky H. Pavlincová a J. Hanuš. Následoval varhanní koncert Karlova vnuka J. Martínka.

Další den patřil filosoficko-historickému bloku, kde nad povahou a smyslem univerzity meditoval právě jubilant. Po něm přednášející představili myšlení o univerzitě u Schleiermachera a Humboldta (J. Chotaš), Newmana (D. Soukup), Jasperse (A. Prázný) a také pojetí univerzalismu v islámu (J. Franc). Večerní program obohatila diskuze s historikem V. Prečanem. Třetí a čtvrtý den se věnoval širšímu spektru témat: od „ekumeny na antický způsob" (L. Kysučan) a univerzalismu novoplatonismu (R. Chlup), přes „obrazy přírody" v renesanci (J. Michalík), vzniku mechanistických představ novověké vědy (E. Stehura), po problém objektivity a univerzálního poznání (B. Cvek) a univerza a multiverza ve fyzice (B. Rudolf). Čtvrtý den připomněl třísetleté výročí úmrtí G. W. Leibnize s akcentací logiky a geometrie (J. Palkoska, M. Škára, J. Makovský) a byl zakončen diskuzemi nad rolí a podstatou matematiky (P. Čoupek, L. Soukup).

Následovaly dva dny vyplněné uvažováním nad společensko-politickými aspekty univerzalismu. D. Kroupa přednesl příspěvek o problematice evropských hodnot, dále se hovořilo o Machiavelim (L. Naldoniová), problému univerzality fenoménu války (M. Rigel) a pojetí univerza u E. Bondyho (P. Rohel). Večer pak doprovodilo promítání dokumentárního filmu režisérky Heleny Všetečkové *Všichni mají pravdu? Karel Floss a ti druzí*. Další den promluvil Pavel Barša o vylučovaných z evropského univerzalismu, o depolitizujícím pojetí moci v liberálním řádu a jeho alternativě hovořil O. Lánský a S. Holubec poukázal na hegemonní narativy české polistopadové

společnosti. Po těchto příspěvcích následovala panelová diskuze přednášejících sociálně-filosofického bloku (plus Pavla Flosse) moderovaná M. Škabrahou (záznam ke shlédnutí na webu).

Závěrečné dva dny patřily religionistickým a sociálně-antropologickým perspektivám a to ve vztahu k islámu ze strany české společnosti (K. Popovová, M. Libicher), metodologii jeho zkoumání se zdůrazněním intersekcionálního přístupu (I. Recmanová), mediální prezentaci islámského fundamentalismu (L. Zilvarová), příbuznostem protestanské a islámské teologie na příkladě mystiky (J. Frei). Zazněl cestopisně laděný pohled do Istanbulu (J. Motl) a proběhly také dva workshopy.

V průběhu LFŠ zastihla účastníky smutná zpráva o úmrtí jednoho z jejích „lodivodů“, Zdeňka Neubauera. Tomáš Daněk tak na závěr vystoupil s holdem jeho osobě a dílu *K životu a dílu Zdeňka Neubauera (1946–2016)*. Se Zdeňkem Neubauerem nás opustil myslitel, který patřil k těm, jež měli a mají v českém prostředí odvahu a hloubku otvírat nová témata, přinášet a předávat osobité koncepce a zpochybňovat navyklé rigidní pořádky. Proto se tak dobře cítil na LFŠ, v mimořádné atmosféře setkávání různých generací, zaměření a názorů, které spojuje promýšlení základů skutečnosti, role a podstaty jednotlivce i společnosti. Doufejme, že se jí bude nadále dařit úsilí formulované Karlem Flossem: *„... přispívat k formování vzdělaných, nezištných a statečných osobností, které jsou tolik potřebné pro zdárný rozvoj české společnosti.“* Za organizátory si vás dovoluji pozvat na 27. ročník s tématem *Kontinuita a diskontinuita* v tradičním termínu na začátku letních prázdnin.

Více: http://letnifilosofickaskola.webnode.cz/

OTAKAR BUREŠ

NAD FILOSOFICKÝMI MEDITACEMI KARLA FLOSSE

K mému osobnímu setkání s jubilantem docentem Karlem Flossem došlo v 90. letech v Olomouci na pracovních seminářích věnovaných jeho „duchovnímu otci“, učiteli a příteli Metoději Habáňovi, později jsem se s ním setkávala na olomouckých konferencích o životě a díle J. L. Fischera. Poznávala jsem ho jako vzdělaného, kultivovaného, jemného člověka a zároveň filosofa v plném významu toho slova – nejen metafyzika, noetika a etika, ale také historika filosofie, filosofa umění, překladatele filosofických děl bezpečně se orientujícího v klasické filologii. Mou pozornost vzbouzel i tím, že jako věřící člověk příliš neodděloval filosofii od teologie, protože prý filosofie, tak jako křesťanství, *„není nic jiného než láska k moudrosti“*.[1] Jeho křesťanská víra stejně jako filosofie přitom byla (a je) neodmyslitelně spojena se starostí o věci vezdejší, o společenské blaho, o mravní povznesení; sám k němu přispíval jako vysokoškolský učitel, zakladatel a organizátor vzdělávacího centra Prokopios a v neposlední řadě jako politik-senátor a aktivní občan své země.

Karel Floss je moravský filosof a k Olomouci se hrdě hlásí, příslušnost k Moravě ale v žádném případě neznamená, že je filosof provinciální. O české filosofii uvažuje v široce

1 Sylva Fischerová – Karel Floss, *Bůh vždycky zatřese stavbou. Rozhovor Sylvy Fischerové s Karlem Flossem*, Praha 2011, s. 72.